

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Радка Василева Влахова-Руйкова,

професор в Софийски университет „Св. Климент Охридски”

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

по област на висше образование: 2. Хуманитарни науки

професионално направление: 2.1. Филология

научна специалност: Български език – синтаксис и компютърна лингвистика

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 64 от 16. 08. 2016 г., и в интернет страницата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ за нуждите на катедра „Български език” към ФСлФ като единствен кандидат участва главен асистент, доктор по филология, Атанас Росенов Атанасов от катедра „Български език”, ФСлФ, СУ „Св. Климент Охридски”.

Данни за кандидата

Кандидатът А. Р. Атанасов е завършил специалността Българска филология като магистър през 2000 г. През периода 2002 – 2006 г. е редовен докторант по синтаксис към Катедра по български език. През 2003 г. е избран за хоноруван асистент към Катедрата, а след успешната защита на дисертацията си през 2006 г. печели и конкурс за редовен асистент. През 2007 г. е избран за старши асистент, а от 2008 г. е главен асистент. Както е видно, професионалната реализация на кандидата е свързана с научната и образователна дейност на Катедрата по български език, Факултета по славянски филологии и Софийския университет. Д-р А. Атанасов е бил и сътрудник в Секцията по компютърна лингвистика на ИБЕ „Проф. Л. Андрейчин” към БАН (2007 – 2009 г.) и е експерт по електронни речници към MobiSystems от 2009 г.

Преподавателска дейност

Преподавателската дейност на А. Атанасов е изцяло свързана с научната област на конкурса за доцент, в който е кандидат. Като титуляр на лекционни курсове, семинарните занятия по които са възлагани на А. Атанасов, съм свидетел на неговото отговорно отношение към преподавателската работа, иновативността на подхода му,

както и на умението му да увлича и води студентите в сложна научна проблематика. Отличителна особеност на дейността на А. Атанасов като учен изследовател е, че както теоретичните, така и приложните му изследвания, винаги намират отражение и приложение в преподавателската му работа, което е видно от администрираната от него платформа за електронно обучение и портал за материали по български език ezik.bg (www.ezik.bg)

А. Атанасов е водил и води следните семинарни занятия: *Синтаксис* (Българска филология), *Съвременен български език - морфология и синтаксис* (Славянска филология), *Езикова култура* (Английска филология), *Обща лингвистика* (Логопедия). На гл. ас. д-р Атанасов са възлагани и редица лекционни курсове:

- в ОКС бакалавър - *Синтаксис. Теория на превода* (Референт-преводач), ФЖМК;
- в ОКС магистър - *Компютърни речници* (МП „Компютърна лингвистика. Интернет технологии в хуманитаристиката”), *Маркиращи езици* (МП „Компютърна лингвистика. Интернет технологии в хуманитаристиката”) *Електронни езикови ресурси* (МП „Лингвистика – езикова система и речеви практики”), *Езикови технологии и електронно обучение* (МП „Език и културно пространство – приложна лингвистика (български език като чужд).

Лекционните курсове са разработени от д-р Атанасов за съответните магистърски програми и редовно се обновяват съобразно динамичното развитие на ИТ и езиковите технологии. Тук искам да отбележа, че за първи път под ръководството на А. Атанасов бяха създадени учебни компютърни речници от студентите от МП „Компютърна лингвистика. Интернет технологии в хуманитаристиката”.

Проектна дейност

Гл. ас. д-р Атанас Атанасов е участвал в 11 научни проекта - по програми на ФНИ към МОН и към ФНИ към СУ „Св. Климент Охридски”. Голяма част от тях са свързани с компютърната лингвистика и са съвместни разработки с ИБЕ - БАН, Секция по компютърна лингвистика, ФМИ (СУ), Институт по математика (БАН), Институт по информационни и комуникационни технологии (БАН).

1. Grammatica.bg - имплементиране на тематичен каталог на платформата ezik.bg,
Номер на договора: 149/ 08. 05. 2014 г., 2014

2. IST PSO N 271022 CESAR: CEntral and South-East EuropeAn Resources, 2012
3. Интегриране на електронни форми на обучение в образователния процес по български език, Номер на договора: BG051POOOI-4.3.04-0029, 2012
4. Интегриране на нови практики и знания в обучението по компютърна лингвистика, Номер на договора: BG051PO001-3.3.06- 0022, 2012
5. Изследване на модели и средства в различни речеви ситуации и сфери на общуването в съвременния български език, Номер на договора: ДТК 02/11 – 2009–201302/11 – 2009–2013г., 2009
6. Математическа логика и компютърна лингвистика: развитие и взаимно проникване, по финансова схема "Подкрепа за развитието на докторанти, постдокторанти, специализанти и млади учени", Номер на договора: BG051PO001-3.3.04/27, 2009
7. Разработване на система за оценка на качеството на средното образование, Номер на договора: ДО1 – 672 от 13.11.2008 г, (изменен с допълнителни споразумения № ДО1 – 195 от 24.02.2009 г. и № ДО1 – 239 от 30.03.2009 г.), 2009
8. EUCIM - TE European Teacher Education Second Language Core Curriculum, 2008
9. Експерт за компонента Български език и литература за външното оценяване след завършена начална степен, 2008
10. Стратегия за външно оценяване в края на 4. и 8. клас (проект към "Отворено общество"), 2006
11. Международно изследване PIRLS'2006

Участието в проектите 1 – 9 следва да се има предвид при оценяване дейността на кандидата, тъй като научно-изследователската работа по тях е след придобиването на академичната длъжност *главен асистент* (2008 г.). Специално искам да отбележа обаче приноса на гл. ас. д-р А. Атанасов по проекти №№ 3, 4 и 6, които са свързани с компютърната лингвистика. Участвала съм на научните форуми, на които са докладвани резултатите, и имам лични впечатления от високото качество на научния продукт, създаден по тези проекти, и съм свидетел на интереса, с който научната общост в направление то посреща резултатите, докладвани от кандидата.

Искам специално да подчертая и заслугите на А. Атанасов за успешността на проекта „Интегриране на електронни форми на обучение в образователния процес по български език“. Платформата ezik.bg промени образователния модел по граматическите дисциплини във ФСлФ, направи видими и достъпни електронните езикови ресурси за българския език в ОКС Бакалавър и ОКС Магистър на специалностите от факултета и успешно имплементира базите данни по други проекти като [bgspeech](http://bgspeech.com) и Grammatica.bg.

Научни приноси

В конкурса за доцент по български език – синтаксис и компютърна лингвистика гл. ас. д-р Атанас Атанасов се представя с 24 публикации, включително и хабилитационен труд. Публикациите, които подлежат на рецензиране за настоящия конкурс са: 1 монография (хабилитационен труд), 1 студия (в съавторство), 8 сатии и 3 обзора и рецензии. Пет от статиите са публикувани в сборници материали от международни научни форуми, като 2 са на английски, а останалите са в сп. Български език.

Основният труд, с който гл. ас. д-р Атанас Атанасов се представя в конкурса, е *Предложни фрази в предикативна позиция (аргументна структура)* – *Littera et Lingua*, Series Dissertationes 10, Издател: Факултет по славянски филологии, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, ISSN 1314-3352, <http://slav.unisofia.bg/naum/liliseries/diss/2016/10>.

Изследването е електронна книга от 280 с., която съдържа: въведение, четири глави, заключение и три приложения. Библиографията включва 84 заглавия. Изследването е направено въз основа на 10 електронни ресурса за българския език, което обуславя достоверност и надежност на резултатите.

Още в по-ранните публикации А. Атанасов обръща внимание на предложните групи в състава на сказуемото в позицията на предикатив. Както отбелязва авторът, статутът на тези предикати в българската лингвистична литература е спорен – от отричане на наличието на подобен тип сказуеми, каквото е мнението на Й. Пенчев, който приема, че „съм“ може да функционира не само като спомагателен, но и като пълнозначен глагол със значение за наличие или екзистенция, до приемането им за един от основните видове именни предикати, каквото е мнението на С. Брезински . За

теоретична основа А. Атанасов приема Фреймовата граматика на Ч. Филмор (Филмор 1982) и концепциите, зададени в проекта FrameNet на Калифорнийския университет (Рупенхофър 2006). Избраният подход обаче не следва стриктно определена теоретична рамка, а предлага тълкуване, според което предикативното ядро на конструкции с предложна група предикатив е съставено от спомагателния глагол и предлога, а думата (или фразата) в предикативна позиция е аргумент, чиито селективни рестрикции и семантични свойства се определят от конкретното значение на съответния предлог в предикативното ядро. Така се обособяват две отделни, макар и взаимно свързани, нива на семантично представяне: семантичните роли и селективните рестрикции, които предикатът (AUX + PP) приписва на външния си аргумент и на евентуалните си комплемементи (срещани доста рядко в подобен тип конструкции), от една страна, и от друга – семантичната роля и селективните ограничения на предикатива (именната фраза в PP), управлявани и зависещи от значението на съответния предлог.

Авторът подробно и прецизно е проследил всички значения на предлозите, зададени в БулНет (българския WordNet). За всяко едно отделно значение е направена проверка за възможността на съответния предлог да заема предикативна позиция и ако това е възможно, е представена субкатегоризационната рамка на предиката. В рамката са включени освен структурния тип, синтактичните функции и семантичните роли на аргументите, също и конкретните селективни рестрикции. Авторът е систематизирал и прецизирал възможните именни групи, които могат да заемат аргументна позиция при всеки един от предикатите, като е обърнал специално внимание и на възможностите за участие на дадената предложна група в именна фраза като апозитивно разширение. Отделно са разгледани случаите, в които е възможна субституция на предложната група с адвербиална, както и за изразяване на предиката с пълнозначен глагол (с и без запазване на предлога).

Работата на А. Атанасов показва задълбочена лингвистична подготовка и библиографска осведоменост. Авторът убедително взема отношение към мненията и позициите на различни изследователи, като аргументирано обосновава собствената си позиция. Описанието на отделните значения, семантични роли и възможните реализации на елементите в този тип изречения представя богат и надежден материал, какъвто не е наличен до този момент, и може да служи за отправна точка както за бъдещи теоретични изследвания в областта, така и за практически приложения като създаването на семантични мрежи като FrameNet.

Едно от достойнствата на изследването и безспорен принос е създадената електронната система SynTags, която позволява лингвистичните данни да бъдат обработвани онлайн в XML формат. Системата е съпоставена със съществуващите Hydra, Chooser и ClaRK. Предимство на системата е, че тя може да намери приложение и при други задачи в областта на компютърната лингвистика – да бъде използвана при аотирането на езикови корпуси, при представянето на аргументната структура и семантичните фреймове на предикатите. Най-голямото преимущество на системата е възможността да бъде попълвана и запазвана информацията (т.е. да бъдат създавани синтактично и семантично аотирани езикови корпуси, да бъде представяна аргументната структура на предикатите и техните семантични и синтактични рамки) в XML файлове, без да е необходимо потребителят да владее XML или да има каквито и да е компютърни умения. SynTags е не само със свободен достъп, но и с отворен код, което е безспорно предимство, особено за публично достъпни ресурси. Както беше отбелязано, системата вече е интегрирана в образователния процес като част от курса по синтаксис в платформата за електронно обучение ezik.bg.

Описанието на отделните конструкции е пълно, непротиворечиво и представено по прегледен начин. Резултатите, които са обобщени в Глава 5, са представени нагледно и с графики. Обобщенията са резултат от анализа на субкатегоризационните рамки на 388 синсета от БулНет, включващи всяко от значенията на едносъставните предлози. Анализът им, от своя страна, се основава на 1551 примера, които са аотирани по начин, показващ аргументите в съответните изречения, и осигуряващ всички необходими предпоставки за коректното определяне на семантичните роли и селективните рестрикции във всяка от рамките. По отношение на семантичните роли, които предикатът приписва на аргументите си (и предлогът – на предикатива), се очертават 30 възможни типа реализации. Литералите от тези синсети имат специфична съчетаемост само с имена или с глаголи и фразите, в които участват, изпълняват функция на несъгласувано определение, непряко допълнение, обстоятелствено пояснение или сказуемно определение. Съвсем закономерно, най-често срещани са двете най-неутрални семантични роли – тема и локатив. Това е лесно обяснимо, тъй като номиналните предикати, както основателно отбелязва авторът, включително тези, съдържащи предлог, са статични, което предполага запълване на аргументните позиции с елементи, които стоят далеч от полюсите в семантичния континиум.

В работата подробно и пълно са описани едноместните, двуместните и безличните предикати и са проследени закономерностите между тип предикат, приписвана семантична роля и синтактична реализация на съответната предложна група, респ. на съответното значение на предлога.

Изследването е написано на ясен и точен език, диаграмите илюстрират изведените закономерности, а трите приложения сами по себе си са изключително богат ресурс за бъдещи изследвания, като от научно-теоретична гледна точка безспорно трябва да бъде подчертано значението на Приложение 3 - основният XML файл, съдържащ аргументната структура на предикатите с PP. От гледна точка на компютърната лингвистика безспорно е значението на Приложение 2 – SynTags, което включва: уебстраницата на SynTags , основния файл на системата и кода на системата SynTags.

От статиите, които се рецензират, 2 са свързани с наблюдения над отделни предлози в предикативна позиция (№№ 3,8 от раздел II на списъка с публикациите). На класификацията и компютърния модел за описание на безличните предикати са посветени статии №№ 1, 2, 6. Системата SynTag е представена на II международна конференция по компютърна лингвистика в България (№ 6). Двегодишното сътрудничество на А. Атанасов в работата по ФреймНет е отразено в студията (в съавторство) *Представяне на езиковата информация в Българския ФреймНет – лингвистична мотивировка*. Интересът към езиковите технологии и езикови ресурси е отразен в статията *Мултимедияен корпус на българската устна реч – структура и приложение* (в съавторство с М. Джонова). За всички публикации в съавторство са представени съответните декларации за авторско участие.

Заклучение

Представеният от кандидатта комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет и включва всички изискуеми документи.

Кандидатът в конкурса гл. ас. д-р Атанас Росенов Атанасов е представил монография - хабилитационен труд, и научни публикации извън материалите, използвани при защитата на ОНС 'доктор' и придобиване на званието „главен асистент”. В работите на кандидата има оригинални научни и приложни приноси. Те са публикувани в научни сборници от престижни международни форуми и в

представителните специализирани издания. Теоретичните разработки имат и практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Атанас Росенов Атанасов е безспорна. Постигнатите от гл. ас. д-р Атанас Росенов Атанасов резултати в учебната и научно-изследователската дейност съответстват на изискванията на Правилника на СУ „Св. Климент Охридски” за приложение на ЗРАСРБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и убедено да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Факултета по славянски филологии за избор на Атанас Росенов Атанасов на академичната длъжност 'доцент' в СУ „Св. Климент Охридски” по професионално направление 2. 1. Филология, научна специалност Български език – синтаксис и компютърна лингвистика.

02. 01. 2017 г.

Изготвил рецензията:

(проф. д-р Радка Влахова-Руйкова)